

ΤΡΙΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ**Η Μεγάλη Επανάσταση (1821-1830)**

1. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, συζητήστε για την ίδρυση της Φιλικής Εταιρείας και αναζητήστε πληροφορίες για τους ιδρυτές της σε εγκυκλοπαίδειες και στο διαδίκτυο στις ιστοσελίδες <http://www.ime.gr/chronos> και <http://www.parliament.gr/1821>.

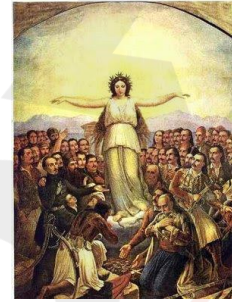

Ο **Εμμανουήλ Ξάνθος** γεννήθηκε στην Πάτμο το 1772. Εκεί ξεκίνησε τα πρώτα του βήματα και ύστερα από τις μάλλον μέτριες επιδόσεις του στο σχολείο της πατρίδας του, μετανάστευσε στην Ιταλία και συγκεκριμένα στην Τεργέστη, όπου και δούλεψε ως υπάλληλος σε εμπορική επιχείρηση. Το 1810 εγκαταστάθηκε στην Οδησσό, και αφού δούλεψε ως γραμματικός, το 1812 γνωρίζεται με τρεις εμπόρους από τα Γιάννενα και αποφασίζουν να δημιουργήσουν δική τους εμπορική εταιρεία. Κατά το 1813, πραγματοποιεί εμπορικά ταξίδια στην Πρέβεζα, στα Ιωάννινα και στη Λευκάδα. Επιστρέφοντας στην Οδησσό, ανακοινώνει στους Αθανάσιο Τσακάλωφ και Νικόλαο Σκουφά τις ιδέες του και με τον τρόπο αυτό ιδρύεται η Φιλική Εταιρεία το 1814. Ο Ξάνθος

αναλαμβάνει καθήκοντα ταμία, γραμματέα ενώ παράλληλα χρησιμοποιείται και ως σύνδεσμος με τα άλλα ηγετικά μέλη, όπως τον Παναγιώτη Αναγνωστόπουλο.

Το 1818, ο Ξάνθος μεταβαίνει στη Ρωσία, με σκοπό να προτείνει την αρχηγία της Φιλικής Εταιρείας στον Ιωάννη Καποδίστρια, πρόσωπο που οι τρεις ιδρυτές οραματίζονταν ως την «Ανωτάτη Αρχή». Φτάνει τον Ιανουάριο του 1820 στην Πετρούπολη, όπου και συναντά την άρνηση του Καποδίστρια να αναλάβει την αρχηγία. Έτσι, ο Ξάνθος προτείνει την αρχηγία της Εταιρείας στον Αλέξανδρο Υψηλάντη, πρόσωπο που έχαιρε της εκτίμησης των συμπατριωτών του και που, ως υπασπιστής του τσάρου, θα μπορούσε ίσως να επηρεάσει θετικά τη στάση της Ρωσίας για πιθανή επανάσταση στον ελλαδικό χώρο, ο οποίος και δέχεται. Από εκείνη τη στιγμή, ο Εμμανουήλ Ξάνθος διατηρεί στενή συνεργασία με τον Υψηλάντη και γίνονται προσπάθειες για το συντονισμό του έργου στις παραδουνάβιες ηγεμονίες.

Μετά το τέλος της επανάστασης στην περιοχή της Μολδοβλαχίας, ο Ξάνθος μεταβαίνει στην Ιταλία και συνεχίζει προς την Πελοπόννησο, η οποία είχε ήδη επαναστατήσει. Στην περιοχή αυτή θα μείνει ως το 1826, οπότε και φεύγει για την Αυστρία, προκειμένου να οργανώσει την απόδραση από το Μουγκάτς του Αλέξανδρου Υψηλάντη. Η επιχείρηση απέτυχε και αναγκάστηκε να φύγει για τη Βλαχία. Άγνωστος παραμένει εκεί ως το 1837, οπότε και παίρνει την απόφαση να επιστρέψει στην Ελλάδα. Δυο χρόνια αργότερα, διορίζεται σε διοικητική θέση στην Ύδρα κι αργότερα στο Ελεγκτικό Συνέδριο, απολύθηκε όμως ύστερα από λίγο καιρό. Έζησε τα υπόλοιπα χρόνια της ζωής του σε πλήρη ανέχεια, μάταια αποζητώντας από το Δημόσιο σύνταξη ή έστω ένα ελάχιστο βοήθημα. Στις 28 Νοεμβρίου 1852 πεθαίνει στην Αθήνα.

Ο **Νικόλαος Σκουφάς** αποτελούσε πρωταρχικό μέλος της [Φιλικής Εταιρείας](#). Καταγόταν από την Ήπειρο, συγκεκριμένα από το Κομπότι της Άρτας όπου γεννήθηκε το 1779. Το επίθετο Σκουφάς πήρε από το προηγούμενο του επάγγελμα όπου εργαζόταν ως κατασκευαστής σκούφων. Ο Σκουφάς διέθετε επαναστατική προπαίδεια: ήταν προκατηχημένος στις ιδέες που θα προέβαλε στην Εταιρεία, από τον Κωνσταντίνο Ράδο, έμπορο στη Ρωσία, με σπουδές στο Πανεπιστήμιο της Πίζας, όπου και μυήθηκε στον [Καρμυοναρισμό](#), και που είχε προσπαθήσει να ιδρύσει το 1812 στη Μόσχα ελληνική επαναστατική εταιρεία, υπολογίζοντας στα πρώτα μέλη της και τον Σκουφά. Ανέλαβε τη διάδοση και την κατήχηση μελών από το πλήθος των ομογενών της Ρωσίας. Αρχικά, οι προσπάθειές του δεν ευδοκίμησαν, όσον αφορά τις πόλεις της Μόσχας και της Πετρούπολης, αλλά στη συνέχεια βρήκε ανταπόκριση στην [Οδησσό](#), αρχές του **1816**.

Στην Οδησσό, ο Νικόλαος Σκουφάς συνεργάζεται με τον Άνθιμο Γαζή, ο οποίος τελικά είχε αναλάβει έναν πολύ αποφασιστικό ρόλο στη διάδοση της Φιλικής Εταιρείας, αναθέτοντάς του τη μύηση κλεφτών και αρματολών της Στερεάς Ελλάδας. Ο ίδιος ανέλαβε να διαδώσει την ιδέα της Φιλικής Εταιρείας στην Πελοπόννησο, περνώντας για αυτόν ακριβώς το σκοπό από την Κωνσταντινούπολη. Ωστόσο, η κακή υγεία του δεν του επέτρεπε να ολοκληρώσει την αποστολή του. Πέθανε στις 31 Ιουλίου 1818 στο Μέγα Ρεύμα της Κωνσταντινούπολης.

Ο **Αθανάσιος Τσακάλωφ** ήταν από τα Ιωάννινα. Αναγκάστηκε νέος να εγκαταλείψει την Ελλάδα και να μεταναστεύσει στη Ρωσία στον πατέρα του. Ένα μικρό διάστημα βρέθηκε στο Παρίσι για σπουδές, όπου μάλιστα συμμετείχε στην ίδρυση του «Ελληνόγλωσσου Ξενοδοχείου», σωματίου με εκπαιδευτικούς και πατριωτικούς στόχους.

Στη συνέχεια μεταβαίνει στη Βιέννη της Αυστρίας, όπου έρχεται σε επαφή με τον Ιωάννη Καποδίστρια, ο οποίος ήταν τότε υπουργός Εξωτερικών του Τσάρου. Τελικά, καταλήγει στη Μόσχα, όπου γνωρίζει το Νικόλαο Σκουφά και θέτει τις βάσεις για τη δημιουργία της Φιλικής Εταιρείας. Τον Ιούλιο του 1818, ο Τσακάλωφ φτάνει στην Οδησσό, σημαντικό λιμάνι και οργανωμένη ελληνική παροικία του Ευξείνου Πόντου, όπου και

προχωρά σε σημαντικές δραστηριότητες και μεθοδικότερη οργάνωση της Εταιρείας. Κατόπιν ακολούθησε τον Άνθιμο Γαζή, στην Κωνσταντινούπολη, όπου συνεχίζει την κατήχηση νέων μελών, και σε αλληπάλληλα ταξίδια στη Σμύρνη, στη Μακεδονία, στη Θράκη, φθάνοντας μέχρι και την ανατολική Θεσσαλία.

Το Νοέμβριο του 1819 ο Τσακάλωφ αναγκάζεται να δραπετεύσει από την Ελλάδα, καθώς θεωρείται ένοχος για τη δολοφονία του Νικόλαου Γαλάτη, ενός μέλους της Φιλικής Εταιρείας που είχε αρχίσει να επιδεικνύει προδοτική συμπεριφορά, και από τη Μάνη περνάει στην Πίζα της Ιταλίας, όπου και παρέμεινε έως και την έναρξη της Επανάστασης. Αμέσως μετά την έκρηξη του κινήματος, φτάνει στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες, εκεί όπου είχαν ήδη ξεκινήσει οι πρώτες μάχες. Αναλαμβάνει υπασπιστής του Αλέξανδρου Υψηλάντη στον Ιερό Λόχο και μετά την καταστροφή του Δραγατσανίου κατάφερε να επιστρέψει και να πολεμήσει στην Ελλάδα.

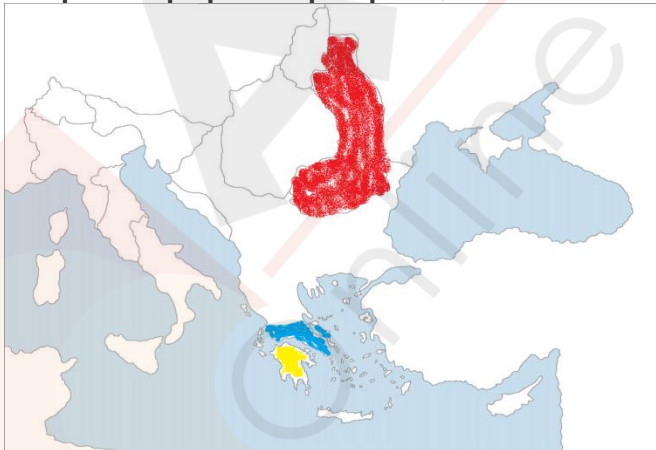
Με το τέλος της Επανάστασης και κατά την περίοδο της διακυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια, ο Τσακάλωφ υπηρέτησε στο στρατιωτικό λογιστικό του Γενικού Φροντιστηρίου και εμφανίστηκε ως πληρεξούσιος στην Εθνοσυνέλευση του Άργους.

Το 1832 εγκατέλειψε οριστικώς την Ελλάδα και εγκαταστάθηκε στη Ρωσία, στη Μόσχα, όπου και πέθανε τελείως λησμονημένος από το επίσημο ελληνικό κράτος.

2. Αφού συμπληρώσετε τα κενά που υπάρχουν στο παρακάτω κείμενο, συζητήστε στην τάξη για τη σημασία της εξέγερσης στη Μολδοβλαχία και τους πρωταγωνιστές της.

Η Φιλική Εταιρεία ιδρύθηκε στην **Οδησό** της Ρωσίας, το 1814, από τον **Εμμανουήλ Ξάνθο**, τον **Νικόλαο Σκουφά** και τον **Αθανάσιο Τσακάλωφ**. Το 1820 η αρχηγία της Φιλικής Εταιρείας προσφέρθηκε στον Αλέξανδρο Υψηλάντη, στρατηγό και υπασπιστή του Τσάρου. Η Φιλική Εταιρεία κατέστρωσε πολλά επαναστατικά σχέδια για τον τόπο και τον τρόπο έναρξης της επανάστασης. Τελικά αποφασίσθηκε να ξεκινήσει η Επανάσταση από τις **Ταραδουνάβιες Ηγεμονίες**. Τον Φεβρουάριο του 1821 ο Υψηλάντης πέρασε τον ποταμό **Προύθο** και μπήκε στη Μολδαβία. Η αποφασιστική μάχη με τους Τούρκους δόθηκε τον Ιούνιο του 1821 στο χωριό **Δραχάτσι** και τελείωσε με ήττα των Ελλήνων. Ιδιαίτερα ο **Ιερός Λόχος**, το στρατιωτικό σώμα που αποτελούνταν από εθελοντές Έλληνες σπουδαστές των παροικιών, έχασε περισσότερα από τα μισά μέλη του.

3. Χρωματίστε στον χάρτη με κόκκινο τη Μολδοβλαχία, με κίτρινο την Πελοπόννησο και με μπλε τη Στερεά Ελλάδα.

4. Τοποθετήστε τους αγωνιστές στη στήλη που ταιριάζουν: Παλαιών Πατρών Γερμανός, Αλέξανδρος Υψηλάντης, Αθανάσιος Διάκος, Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης, Οδυσσέας Ανδρούτσος, Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, Θεόδωρος Κολοκοτρώνης.

Επανάσταση στη Μολδοβλαχία	Επανάσταση στην Πελοπόννησο	Επανάσταση στη Στερεά
Αλέξανδρος Υψηλάντης	Παλαιών Πατρών Γερμανός	Αθανάσιος Διάκος
	Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης	Οδυσσέας Ανδρούτσος
	Θεόδωρος Κολοκοτρώνης	Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος

5. Τοποθετήστε τους αγωνιστές στη στήλη που ταιριάζουν: Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, Ανδρέας Μιαούλης, Ιωάννης Μακρυγιάννης, Οδυσσέας Ανδρούτσος, Κωνσταντίνος Κανάρης, Δημήτριος Παπανικολής, Ιωάννης Γκούρας.

Στεριανοί	Νησιώτες
Θεόδωρος Κολοκοτρώνης Ιωάννης Μακρυγιάννης Οδυσσέας Ανδρούτσος Ιωάννης Γκούρας	Ανδρέας Μιαούλης Κωνσταντίνος Κανάρης Δημήτριος Παπανικολής

6. Αντιστοιχίστε τα ονόματα της στήλης Α' με τις μάχες της στήλης Β'.

Στήλη Α'	Στήλη Β'
1. Θ. Κολοκοτρώνης 2. Αθ. Διάκος 3. Οδ. Ανδρούτσος 4. Ιω. Γκούρας	α. Υπεράσπιση της Ακρόπολης β. Μάχη στο χάνι της Γραβιάς γ. Άλωση Τριπολιτσάς δ. Μάχη Αλαμάνας

7. Η Αλαμάνα, όπου πολέμησε ο Αθανάσιος Διάκος, βρίσκεται κοντά στις Θερμοπύλες, όπου βρήκε τον θάνατο κατά την αρχαιότητα ο Λεωνίδας, πολεμώντας τους Πέρσες. Αφού ανατρέξετε στο βιβλίο της Ιστορίας της Δ' Δημοτικού, αναζητήστε πληροφορίες σχετικά με τη μάχη των Θερμοπυλών σε εγκυκλοπαίδειες και στο διαδίκτυο, στις ιστοσελίδες: <http://users.sch.gr/ipap/>, <http://www.thermopiles.gr>. Ποιες ομοιότητες παρατηρείτε ανάμεσα στις δύο μάχες;

Ομοιότητες: και στις δύο μάχες ελάχιστοι Έλληνες πολεμιστές αντιμετώπισαν πολυάριθμους στρατούς που στόχο τους είχαν να κατακτήσουν τη Στερεά και την Πελοπόννησο.

- Το στενό των Θερμοπυλών ευνοούσε τους αμυνόμενους καθώς δεν επέτρεπε να χρησιμοποιηθεί όλη η δύναμη των αντιπάλων.

- Και οι δύο Έλληνες αρχηγοί αρνήθηκαν τις δελεαστικές προτάσεις των αντιπάλων τους να παραδοθούν για να γλιτώσουν τη ζωή τους, αλλά αντί να παραδώσουν τα όπλα τους προτίμησαν να πεθάνουν υπερασπιζόμενοι τις ιδέες και την ελευθερία της πατρίδας τους.

- Η θυσία του Λεωνίδα και του Διακού αποτέλεσαν παράδειγμα μίμησης για τις γενιές των Ελλήνων μέχρι σήμερα.

Ο εθνικός ποιητής μας Διονύσιος Σολωμός έγραψε για τη μάχη στην Αλαμάνα συνδέοντάς τη με τη μάχη στις Θερμοπύλες:

Ω τρακόσιοι ! σηκωθείτε
και ξανάλθετε σε μας
τα παιδιά σας θελ' ιδείτε
πόσο μοιάζουνε με σας...

8. Διαβάστε τις πολεμικές επιχειρήσεις που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της Επανάστασης στη στεριά και τη θάλασσα και συζητήστε για τα σημεία που θεωρείτε πως υπερεπέρσσαν περισσότερο οι Έλληνες.

Η Επανάσταση ξεκίνησε από την **Πελοπόννησο** και από τον Ιούνιο του 1821 οι Έλληνες σημείωσαν τις πρώτες τους επιτυχίες. Όπως ήταν φυσικό οι πρώτες αυτές επιτυχίες σημειώθηκαν στην Πελοπόννησο. Το γεγονός δεν ήταν τυχαίο καθώς εκεί οι Έλληνες υπερεπέρσσαν αριθμητικά, πολλοί Τούρκοι στρατιώτες είχαν φύγει από την περιοχή και είχαν μετακινηθεί στην Ήπειρο για να αντιμετωπίσουν τον Αλή Πασά, το έδαφος ήταν ορεινό και το γνώριζαν πολύ καλύτερα οι Έλληνες οι οποίοι κατοικούσαν στις ορεινές περιοχές, η απόσταση από την Κωνσταντινούπολη ήταν πολύ μεγάλη και χρειαζόταν πολύς χρόνος να μεταφερθούν στρατεύματα για να καταπνίξουν την Επανάσταση και το πολύ σημαντικό στοιχείο της μεγάλης εξάπλωσης της Φιλικής Εταιρείας στην περιοχή. Θα πρέπει εδώ να προσθέσουμε και τις σημαντικές στρατιωτικές προσωπικότητες που τέθηκαν επικεφαλής του αγώνα: με κυριότερο τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη, παλιό κλέφτη και αξιωματικό των βρετανικών και γαλλικών στρατιωτικών σωμάτων. Με αυτοθυσία και γενναιότητα πολέμησαν οι Έλληνες γιατί ο πόθος για λευτεριά ήταν δυνατότερος από τα όπλα και τον στρατό των Τούρκων. Όταν η Επανάσταση εξαπλώθηκε σε ολόκληρη την Πελοπόννησο, φάνηκε η ανάγκη εφαρμογής κάποιου συντονισμένου σχεδίου, καθώς οι οπλαρχηγοί πολεμούσαν γενναία αλλά χωρίς καμιά επαφή μεταξύ τους. Την ηγεσία ανέλαβε ο Κολοκοτρώνης και στόχος ορίστηκε η Τριπολιτσά. Η κατάληψη της πόλης ήταν αποφασιστικής

σημασίας για την επικράτηση της Επανάστασης. Η πόλη είχε μεγάλη σημασία για τους Τούρκους, καθώς ήταν το διοικητικό και στρατιωτικό κέντρο της Πελοποννήσου. Μετά την άλωση της Τριπολιτσάς εκτός από τα λάφυρα και τους θησαυρούς, πολλά ήταν τα όπλα και τα πολεμοφόδια που πέρασαν στα χέρια των επαναστατών τα οποία ήταν απαραίτητα για τη συνέχιση του Αγώνα.

Στη **Στερεά Ελλάδα** οι συνθήκες ήταν πολύ πιο δύσκολες για την Επανάσταση καθώς στην περιοχή υπήρχε μεγάλος αριθμός Τούρκων πολιτών ενώ υπήρχαν και πολυάριθμα στρατιωτικά σώματα στην Εύβοια τη Λαμία αλλά και την κοντινή Ήπειρο λόγω του Αλή Πασά.

α) δεν ήταν ιδιαίτερα πυκνοκατοικημένη κυρίως στα δυτικά τμήματά της, β) οι πρόκριτοι της περιοχής δεν είχαν μεγάλη πολιτική εμπειρία, γ) υπήρχε σημαντική παρουσία οθωμανικού πληθυσμού αλλά και στρατιωτών στην Εύβοια και τη Λαμία και δ) στην κοντινή Ήπειρο είχε εκστρατεύσει με ισχυρό στρατό ο ικανότατος Χουρσίτ πασάς εναντίον του Αλή Πασά.

Η έλλειψη όμως αυτή αντισταθμιζόταν από την παρουσία πολλών και φημισμένων κλεφτών και αρματολών (Πανουργιά, Διάκος, Ανδρούτσος) αυτή με αποτέλεσμα οι επαναστάτες να κινηθούν πιο συντονισμένα. Ιδιαίτερα η θυσία του Διάκου στην Αλαμάνα ενέπνευσε τους συναγωνιστές του και αποτέλεσε ένα ακόμα κίνητρο για να πάρουν εκδίκηση για τον θάνατό του. Πράγματι στη μάχη **στο Χάνι της Γραβιάς** οι Έλληνες όχι μόνο πήραν εκδίκηση για τον θάνατο του Διάκου αλλά αντιμετωπίζοντας με επιτυχία τους Τούρκους ανέκοψαν την πορεία τους προς την Πελοπόννησο και τόνωσε το ηθικό των εξεγερμένων Ελλήνων.

Στο **Αιγαίο** πρώτα επαναστάτησαν οι Σπέτσες με την Μπουμπουλίνα, μετά τα Ψαρά, η Σάμος, η Κάσος και τα Δωδεκάνησα. Στη θάλασσα οι Έλληνες είχαν ένα εμφανές πλεονέκτημα: τα ελληνικά πλοία, τα οποία, αν και ήταν λιγότερα σε αριθμό και μικρότερα σε χωρητικότητα, κυριαρχούσαν στο Αιγαίο, καθώς ήταν πιο γρήγορα από τα τουρκικά και διέθεταν έμπειρα πληρώματα. Οι Έλληνες σημείωναν επιτυχίες πολιορκώντας παραθαλάσσια κάστρα, όπως η Μονεμβασιά και το Ναυαρίνο, και υποστηρίζοντας από τη θάλασσα τις χερσαίες μάχες, κάνοντας καταδρομές στα παράλια της Μικράς Ασίας, όπου αιχμαλώτιζαν ή κατέστρεφαν εχθρικά πλοία, παρεμποδίζοντας έτσι τον τουρκικό στόλο να πλεύσει προς την Πελοπόννησο και τέλος σε ναυμαχίες στο ανοιχτό πέλαγος, στις οποίες συμμετείχαν και τα περίφημα πυρπολικά. Σημαντικοί για τη δράση τους ήταν οι Δημήτριος Παπανικολής και Κωνσταντίνος Κανάρης από τα Ψαρά και ο Ανδρέας Μιαούλης από την Ύδρα. Μάλιστα ο Κανάρης, εκδικούμενος την τρομερή καταστροφή της Χίου από τους Τούρκους, πυρπόλησε τη ναυαρχίδα του τουρκικού στόλου στο λιμάνι του νησιού. Ο πληθυσμός των νησιών δοκιμάστηκε σκληρά από τις επιθέσεις και τις καταστροφές που προκάλεσε ο ενωμένος τουρκοαιγυπτιακός στόλος. Την εποχή αυτή καταστράφηκαν τα Ψαρά και η Κάσος. Όμως στα τέλη Αυγούστου του 1824 στον κόλπο του Γέροντα, στα παράλια της Μικράς Ασίας, ο ναύαρχος Μιαούλης προκάλεσε σύγχυση στα εχθρικά πλοία με τους ελιγμούς που πραγματοποίησε, ενώ με επιτυχία χρησιμοποιήθηκαν και τα πυρπολικά. Μετά τη ναυμαχία του Γέροντα, οι τουρκοαιγυπτιακές δυνάμεις διασκορπίστηκαν αναζητώντας ασφαλές καταφύγιο.

9. Τοποθετείστε τα γεγονότα στη σειρά αρχίζοντας από το παλαιότερο: μάχη στο χάνι της Γραβιάς, άλωση της Τριπολιτσάς, μάχη της Αλαμάνας, ναυμαχία του Γέροντα, μάχη στα Δερβενάκια, μάχη στο Βαλτέτσι.

1. Μάχη στο Χάνι της Γραβιάς (8 Μαΐου 1821)

2. Μάχη στο Βαλτέτσι (12 Μαΐου 1821)
3. Μάχη της Αλαμάνας (23 Απριλίου 1821)
4. Άλωση της Τριπολιτσάς (23 Σεπτεμβρίου 1821)
5. Μάχη στα Δερβενάκια (26 Ιουλίου 1822)
6. Ναυμαχία του Γέροντα (Αύγουστος 1824)

10. Αφού συζητήσετε στην τάξη για τη συμβολή των γυναικών στην Επανάσταση του 1821, αναζητήστε πληροφορίες για τη Μαντώ Μαυρογένους ή τη Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα σε εγκυκλοπαίδειες και στο διαδίκτυο στις ιστοσελίδες http://www.bouboulinamuseum-spetses.gr/fmain_menuA_1.htm

Η Μαντώ (Μαγδαληνή το βαπτιστικό της όνομα) Μαυρογένους γεννήθηκε το 1796 ή το 1797 στην Τεργέστη, όπου ο πατέρας της Νικόλαος Μαυρογένης, γόνος της

ονομαστής φαναριώτικης οικογένειας των Μαυρογέννηδων με καταγωγή από τις Κυκλάδες, ασχολείτο με το εμπόριο. Η μητέρα της Ζαχαράτη Χατζή Μπατή, γεννημένη στη Μύκονο, αλλά με καταγωγή από τη Σπάρτη, ήταν πολύγλωσση και κρατούσε τα κατάστιχα των εμπορικών δραστηριοτήτων του άνδρα της. Σύμφωνα με τον Γάλλο φιλέλληνα στρατιωτικό και συγγραφέα Μαξίμ Ρεμπό (1760-1842), η Μαντώ γνώριζε γαλλικά και ιταλικά. Ήταν προικισμένη μ' ένα γλυκύτατο χαρακτήρα, αλλά «όταν μιλάει για την ελευθερία της πατρίδας της, φλογίζεται, η συζήτηση ζωντανεύει και τα λόγια της κυλάνε με μια φυσική ευγλωττία που σου κρατούν την ανάσα».

Με την έναρξη της Επανάστασης, η Μαυρογένους από την Τήνο, όπου διέμενε μετά τον θάνατο του πατέρα της το 1818, έσπευσε στη Μύκονο (29 Δεκεμβρίου 1821, σύμφωνα με τον Κασομούλη) και πρωτοστάτησε

στην εξέγερση των κατοίκων του νησιού και διέθεσε μεγάλα χρηματικά ποσά για τον εξοπλισμό και την επάνδρωση μυκονιάτικων πλοίων και κατά τις πληροφορίες ξένων, κυρίως, περιηγητών έλαβε μέρος σε επιχειρήσεις εναντίον των Τούρκων στην Κάρυστο, στο Πήλιο και τη Φθιώτιδα (1823).

Από τις ελληνικές πηγές προκύπτει ότι το 1823 το Βουλευτικό αναγνώρισε με απόφασή του τις ως τότε υπηρεσίες της και της απένειμε το βαθμό του αντιστρατήγου. Τον Μάιο του 1825 η Μαυρογένους προσέφερε στην κυβέρνηση ομολογίες 30.000 γροσίων και ζήτησε να διατεθούν για να λάβει μέρος η ίδια, με όσους στρατιώτες θα της διέθετε η διοίκηση, σε επιχειρήσεις εναντίον των Τουρκοαιγυπτίων. Η οικονομική ενίσχυση του Αγώνα από τη Μαυρογένους και γενικότερα η δράση της, όπως οι επιστολές της προς τις φιλελληνίδες της Γαλλίας και της Αγγλίας, κατέστησαν θρυλικό το όνομά της στους φιλελληνικούς κύκλους και η προσωπογραφία της τυπώθηκε και κυκλοφόρησε το 1827 σε όλη την Ευρώπη.

Το 1825 ζούσε στο Ναύπλιο σ' ένα σχεδόν ερειπωμένο σπίτι. Οι πόροι της είχαν εξαντληθεί και αναγκαζόταν να εκποιεί ακίνητα της οικογένειάς της. Η αθέτηση της υπόσχεσης του Δημητρίου Υψηλάντη ότι θα τη νυμφευόταν, η ένδεια στην οποία είχε

περιέλθει και η βίαιη απομάκρυνσή της από το Ναύπλιο το 1826 με εντολή του Ιωάννη Κωλέττη, υπήρξαν βαρύτατα πλήγματα για την ηρωίδα.

Ο Ιωάννης Καποδίστριας, ο πρώτος κυβερνήτης του νεοσύστατου ελληνικού κράτους αναγνώρισε τα ανδραγαθήματα και τις θυσίες της προς το έθνος και τις απένειμε τον τιμητικό βαθμό του αντιστρατήγου και μικρή σύνταξη. Παράλληλα, τις ανέθεσε την εποπτεία του Ορφανοτροφείου του Ναυπλίου.

Μετά τη δολοφονία του Καποδίστρια (1831) τα προβλήματα επιβίωσης οξύνθηκαν για την ηρωίδα, ενώ επιδεινώθηκαν και οι σχέσεις με την οικογένειά της. Αναγκάζεται τότε να απευθύνει επιστολή προς τον βασιλιά Όθωνα και να του διεκτραγωδήσει την κατάσταση της. Δεν λαμβάνει καμία απάντηση.

Εγκαθίσταται στην Πάρο, όπου υπήρχαν συγγενείς της, αλλά για κακή της τύχη θα προσβληθεί από τυφοειδή πυρετό. Στην Παροικιά υπάρχει ένας μόνο γιατρός και αυτός πρακτικός. Θα πεθάνει τον Ιούλιο του 1840 σε ηλικία 44 ετών, σχεδόν λησμονημένη απ' όλους.

Μπουμπουλίνα-Λασκαρίνα: Κόρη του υδραίου πλοίαρχου Σταυριανού Πινότση και της επίσης υδραίας Σκεύως Κοκκίνη, που καταγόταν από εφοπλιστική οικογένεια, γεννήθηκε στις 11 Μαΐου 1771 στις φυλακές της Κωνσταντινούπολης, όπου ο πατέρας της εκρατείτο για συμμετοχή στα [Ορλοφικά](#). Στα 17 της παντρεύτηκε τον σπετσιώτη πλοίαρχο Δημήτριο Γιάννουζα, από τον οποίο ονομάζονταν και Δημητράκινα. Το 1797 ο σύζυγός της σκοτώθηκε σε συμπλοκή με αλγερινούς πειρατές και η

Λασκαρίνα σε ηλικία 26 ετών μένει χήρα με τρία παιδιά, τον Ιωάννη, τον Γεώργιο και τη Μαρία.

Το 1801 παντρεύτηκε σε δεύτερο γάμο τον σπετσιώτη πάμπλουτο εφοπλιστή Δημήτριο Μπούμπουλη, από τον οποίο έλαβε το όνομα Μπουμπουλίνα, με το οποίο έγινε γνωστή. Και ο δεύτερος σύζυγός της σκοτώθηκε σε σύγκρουση με αλγερινούς πειρατές το 1811, μεταξύ Μάλτας και Ισπανίας. Μαζί του απέκτησε τρία παιδιά, την Ελένη, τη Σκεύω και τον Νικόλαο.

Με την περιουσία του συζύγου της, που ξεπερνούσε τα 300.000 τάλιρα, η Μπουμπουλίνα ασχολήθηκε με τα ναυτιλιακά κι έγινε μέτοχος σε διάφορα σπετσιώτικα πλοία. Όμως, το 1816 οι Οθωμανοί επεχείρησαν να κατάσχουν την περιουσία της, επειδή τα πλοία του συζύγου της μετείχαν υπό ρωσική σημαία στον Ρωσοτουρκικό πόλεμο του 1806. Με τη μεσολάβηση του Ρώσου πρεσβευτή στην Κωνσταντινούπολη Στρογκάνωφ και της μητέρας του σουλτάνου Βαλιντέ κατόρθωσε να διασώσει την περιουσία της.

Στην Κωνσταντινούπολη φαίνεται ότι μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία το 1819, αλλά το γεγονός αμφισβητείται, καθώς είναι γνωστό ότι η οργάνωση δεν έκανε ποτέ μέλη της γυναίκες. Μόλις η Μπουμπουλίνα επέστρεψε στις Σπέτσες διέταξε τη ναυπήγηση του πλοίου «Αγαμέμνων», για το οποίο δαπάνησε 25.000 δίστηλα. Με μήκος 48 πήχεις (περίπου 34 μέτρα) και εξοπλισμένο με 18 κανόνια, ο «Αγαμέμνων» κατελκύστηκε το 1820 και ήταν το μεγαλύτερο πλοίο που έλαβε μέρος στην Επανάσταση.

Η Μπουμπουλίνα ξόδευε την περιουσία της, όχι μόνο για τη διατήρηση των πλοίων της, αλλά και για τα στρατεύματα στην ξηρά. Συμμετείχε με το πλοίο της «Αγαμέμνων» στον αποκλεισμό του Ναυπλίου και ανεφοδίασε με δικές της δαπάνες τους υπερασπιστές του Άργους, επίσης, έλαβε μέρος στον αποκλεισμό της Μονεμβασίας, στην πολιορκία και την άλωση του Ναυπλίου και της Τρίπολης.

Μετά την άλωση του Ναυπλίου (Νοέμβριος 1822) η Μπουμπουλίνα εγκαταστάθηκε στην πόλη (έδρα της προσωρινής κυβέρνησης), όπου έζησε έως τα μέσα του 1824. Εκδιώχθηκε από το Ναύπλιο κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου, όταν πήρε το μέρος του φυλακισμένου **Θεόδωρου Κολοκοτρώνη**, με τον οποίο είχε συγγενέψει, από τον γάμο της κόρης της Ελένης με τον γιο του Πάνο. Οι κυβερνητικοί σκότωσαν τον γαμπρό της και από την ίδια αφαίρεσαν το κομμάτι γης που της είχαν δώσει για τις υπηρεσίες της στον Αγώνα.

Έτσι, η Μπουμπουλίνα επέστρεψε πικραμένη στις Σπέτσες και εγκαταστάθηκε στο σπίτι του δεύτερου συζύγου της, μόνη με τα υπολείμματα της περιουσίας της. Τον Μάιο του 1825 ο γιος της Γεώργιος Γιάννουζας κλέφτηκε με την Ευγενία Κούτση, κουνιάδα του ετεροθαλούς αδελφού της Μπουμπουλίνας, Λάζαρου Ορλώφ. Ο Ορλώφ, συνοδευόμενος από μέλη της οικογένειας Κούτση, πήγε στο σπίτι της Μπουμπουλίνας σε αναζήτηση της Ευγενίας. Στη λογομαχία που ακολούθησε, κάποιος πυροβόλησε και χτύπησε στο μέτωπο την Μπουμπουλίνα, που έπεσε νεκρή. Δεν έχει διαλευκανθεί αν ήταν τυχαίο περιστατικό ή δολοφονία. Μεταθανάτια έλαβε τον τίτλο του ναυάρχου από τη Ρωσία, πρωτοφανής τιμή για γυναίκα.

Οι απόγονοι της Μπουμπουλίνας δώρισαν το πλοίο «Αγαμέμνων» στο νεοσύστατο κράτος, το οποίο έγινε η ναυαρχίδα του Ελληνικού Στόλου με το όνομα «Σπέτσαι». Το αρχοντικό της Μπουμπουλίνας στις Σπέτσες είναι σήμερα Μουσείο. πηγή: <http://www.sansimera.gr/biographies/1015>

11. Χρωματιστέ στον χάρτη με κόκκινο την Αίγυπτο, απ' όπου προερχόταν ο Ιμπραήμ Πασάς και σχηματίστε με βέλη την πορεία που ακολούθησε.

Η πορεία του Ιμπραήμ: Αίγυπτος, Κρήτη, Κάσος, Ψαρά, Μεθώνη, Ναυαρίνο, Μανιάκι, Τριπολιτσά, Μύλοι Αργολίδας, Τριπολιτσά, Μεσολόγγι.

12. Αναζητήστε σε εγκυκλοπαίδειες και το διαδίκτυο, στις ιστοσελίδες: <http://makriyannis.com.gr> και <http://argolikinliothiki.gr> πληροφορίες για τον Μακρυγιάννη.

Ο Μακρυγιάννης ήταν ένας από τους κορυφαίους αγωνιστές του '21. Γεννήθηκε το 1797 στο [Αβορίτι της Δωρίδας](#) από φτωχούς γονείς. Το πραγματικό του όνομα ήταν Τριανταφύλλου. Κατά τη διάρκεια του αγώνα τον αποκαλούσαν «Μακρυγιάννη» για το ψηλό του ανάστημα, όνομα που το κράτησε και με αυτό παρέμεινε στην ιστορία. Τα παιδικά του χρόνια τα πέρασε με στερήσεις και κακουχίες. Το 1804, κατά τον διωγμό των κλεφτών, ο πατέρας του σκοτώθηκε και ο Μακρυγιάννης, μόλις επτά χρονών, άρχισε να δουλεύει για να συντηρήσει τον εαυτό του. Το 1811 βρέθηκε στην Άρτα όπου και προσλαμβάνεται στη δούλεψη του πλούχοντα Αθανάσιου Λιδωρίκη. Το 1817 ασχολήθηκε με το εμπόριο και χάρη στον ζήλο και την εργατικότητα του κατάφερε να αποκτήσει σημαντικά κέρδη και να καλυτερεύσει τη ζωή του. Η εμπορική του δραστηριότητα στην Άρτα κράτησε ως το 1820.

Τότε τα σουλτανικά στρατεύματα τον συνέλαβαν και τον φυλάκισαν ως όργανο του Αλή Πασά. Ωστόσο, κατόρθωσε να δραπέτεύσει, κατέφυγε στα βουνά και ακολούθησε τον αρματολό Γώγο Μπακόλα. Στο μεταξύ από το 1820 είχε μυηθεί στη Φιλική Εταιρεία και είχε αποφασίσει με καρδιά και νου να παλέψει για την ελευθερία της πατρίδας του. Στη συνέχεια στρατολόγησε το πρώτο του σώμα και έφθασε στην Αθήνα. Το 1822 διορίστηκε υποδιοικητής του Κάστρου (της Ακρόπολης) με διοικητή τον Ιωάννη Γκούρα και αρχηγό της Ανατολικής Ελλάδας τον Οδυσσέα Ανδρούτσο. Ένα χρόνο αργότερα διορίστηκε από τον Άρειο Πάγο Πολιτάρχης (αστυνόμος) των Αθηνών.

Ενώ διαρκούσε ο αγώνας των Ελλήνων κατά των Τούρκων, άρχισε ο εσωτερικός κομματικός διχασμός που κατέληξε σε εμφύλιο πόλεμο με οδυνηρά επακόλουθα για την επαναστατημένη Ελλάδα. Ο Μακρυγιάννης πολέμησε και στους δύο εμφυλίους ως αντιπρόσωπος των διοικήσεων.

Στο ίδιο χρονικό διάστημα συμμετέχει ενεργά σε μάχες που έκριναν την εξέλιξη της Επανάστασης του '21. Εξαιρετικά σημαντική υπήρξε η συμβολή του στην ιστορική για τα αποτελέσματά της [μάχη των Μύλων](#), όπου ο Ιμπραήμ πασάς υπέστη πανωλεθρία και αναγκάστηκε να υποχωρήσει (Ιούνιος 1825). Ένα χρόνο αργότερα, όταν ο Κιουταχής κατέλαβε την Αθήνα, ο Μακρυγιάννης οχυρώθηκε στον Σερπετιζέ (Ωδείο Ηρώδη του Αττικού) και αντέταξε σθεναρή αντίσταση. Κατά τη μάχη του Σερπετιζέ ύστερα από φοβερό αγώνα κατόρθωσε να αποκρούσει τους επιτιθέμενους και να σώσει την Ακρόπολη. Πολέμησε, επίσης, στην εκστρατεία της Αττικής, στις επιθέσεις της Καστέλας και του Πειραιά, που είχαν ως τελικό αποτέλεσμα την ήττα των Ελλήνων (Απρίλιος 1827) και την παράδοση της Ακρόπολης στους Τούρκους. Ο Μακρυγιάννης, βαθιά λυπημένος απ' όλα αυτά τα γεγονότα, απογοητευμένος με την κυβέρνηση και τις διχόνοιες και βασανισμένος από τις πληγές που έφερε σ' όλο του το σώμα (είχε τραυματιστεί βαριά και στη μάχη των Μύλων και στη μάχη του Σερπετιζέ) απομακρύνθηκε από τη στρατιωτική και πολιτική ζωή. Αργότερα με τον ερχομό του Καποδίστρια διορίστηκε αρχηγός της Εκτελεστικής δύναμης στον Μοριά, θέση που

του αφαιρέθηκε, όταν παρασύρθηκε από τον Ιωάννη Κωλέττη και χρησιμοποίησε τη στρατιωτική δύναμη που διέθετε, για να επιβάλει συνταγματικό πολίτευμα στον Καποδίστρια, γεγονός που δυσaráεστησε τον κυβερνήτη.

Κατά την περίοδο της αντιβασιλείας του Όθωνα ο Μακρυγιάννης κατηγόρησε την κυβέρνηση ως απολυταρχική και ζήτησε Σύνταγμα. Το 1840 άρχισε να οργανώνει τον αγώνα υπέρ της επιβολής του Συντάγματος και πρωτοστάτησε στην επανάσταση της 3^{ης} Σεπτεμβρίου του 1843 για την παραχώρησή του από τη βαυαρική δυναστεία. Υπήρξε τόσο κατηγορηματικός στην προσπάθειά του για επιβολή των πραγματικών ελευθεριών, ώστε κατηγορήθηκε για συνωμοσία κατά του βασιλιά, συνελήφθη (1851), δικάστηκε και καταδικάστηκε σε θάνατο. Η ποινή του μετριάστηκε και τελικά έμεινε στη φυλακή δύο χρόνια, για να αποφυλακιστεί το 1854 με τη μεσολάβηση του Δημήτρη Καλλέργη. Η υγεία του όμως από τις κακουχίες και τη βαναυσότητα της φυλακής κλονίστηκε. Έτσι ο Μακρυγιάννης απομονώθηκε στο σπίτι του κοντά στους στύλους του Ολυμπίου Διός (η συνοικία αυτή φέρει μέχρι σήμερα το όνομά του: «Μακρυγιάννη») όπου και πέθανε στις 27 Απριλίου 1864. Λίγες μέρες πριν είχε προαχθεί από την τότε κυβέρνηση στον βαθμό του αντιστράτηγου!

Εκτός όμως από τις ηρωικές του πράξεις και το παράδειγμά του αυτός ο μεγάλος Έλληνας κληροδότησε στις νεότερες γενιές ένα αθάνατο μνημείο ύφους, ήθους, λόγου και περιεχομένου, τα *Απομνημονεύματά* του. Άρχισε να τα γράφει στο Άργος (26 Φεβρουαρίου 1829) με σκοπό να διδάξει και να φρονηματίσει τους μεταγενέστερους και συνέχισε μέχρι το 1851, ώσπου η καταδίκη του και οι άλλες δραματικές περιπέτειες της ζωής του τον ανάγκασαν να σταματήσει. Σε όλη τη διάρκεια των δύσκολων καιρών φροντίζει με κάθε τρόπο να διαφυλάξει το χειρόγραφο του, γιατί πίστευε ότι και μ' αυτό τον τρόπο έκανε το καθήκον του απέναντι στον τόπο και την ιστορία του. Η αποκατάσταση και δημοσίευση (1907) των *Απομνημονευμάτων* οφείλεται *Γιάννη Βλαχογιάννη* που με εξαιρετική φροντίδα επιμελήθηκε και εξέδωσε το έργο του στρατηγού Μακρυγιάννη.

13. Συζητήστε στην τάξη και προσπαθήστε με τη βοήθεια του δασκάλου σας να εξηγήσετε τον τίτλο του έργου του Δ. Σολωμού «Ελεύθεροι Πολιορκημένοι» σε σχέση με τη δεύτερη πολιορκία των κατοίκων του Μεσολογγίου, στους οποίους αναφέρεται.

Ελεύθεροι είναι οι Πολιορκημένοι του Μεσολογγίου κατά τη δεύτερη μεγάλη πολιορκία από το 1825 έως την απεγνωσμένη έξοδο την παραμονή της Κυριακής των Βαΐων του 1826. Ο Σολωμός ζει από κοντά τα γεγονότα του Μεσολογγίου καθώς οι κανονιές από το πολιορκημένο φρούριο ακούγονταν πολλές φορές μέχρι τη Ζάκυνθο. Οι πολιορκημένοι ξεπερνούν τη μια μετά την άλλη τις δυσκολίες με τις οποίες έχουν να παλέψουν, πρώτα τις φυσικές, όπως η πείνα, ύστερα τις ψυχικές, ώσπου να φτάσουν στην υπέρτατη στιγμή της θυσίας. Από τα πιο σημαντικά σημεία του ποιήματος είναι το επεισόδιο του μαγέματος της φύσης: η φύση, την άνοιξη, στην πιο γλυκιά της ώρα, μοιάζει με δύναμη που θα φέρει ακόμα μια μεγάλη δυσκολία στις ψυχές των πολιορκημένων.

14. Αναζητήστε σε εγκυκλοπαίδειες και στο διαδίκτυο, πληροφορίες για τον Γεώργιο Καραϊσκάκη. Κατόπιν προσπαθήστε να βρείτε με τη βοήθεια του

δασκάλου και των συμμαθητών σας τρόπους με τους οποίους το ελληνικό κράτος έχει τιμήσει τον συγκεκριμένο αγωνιστή.

Ο Γεώργιος Καραϊσκάκης ή Καραϊσκος ήταν Έλληνας επαναστάτης, αρχικά υπήρξε σπουδαίος αρματολός και στη συνέχεια κατέστη στρατηγός της Επανάστασης του 1821. Το επίθετό του είναι χαϊδευτικό υποκοριστικό του Καραϊσκος, που έφερε ο πατέρας του ήρωα Γεώργιος Καραϊσκος. Στην παιδική του ηλικία έλαβε το προσωνύμιο το *Καραϊσκάκι* δηλαδή το *άτυχο Καραϊσκόπουλο*, λόγω της ορφάνιας του και της παραμέλησής του από τον πατέρα και τα αδέρφια του. Ο ίδιος υπέγραφε επίσημα *Καραϊσκος* όπως φαίνεται και στη σφραγίδα του

του 1816.

Η μητέρα του, μετά τον θάνατο του Ιωάννη Μαυρομματιώτη, που ήταν ο πρώτος σύζυγός της, έγινε καλόγρια (γι' αυτό και του έμεινε η προσωνυμία «ο γιος της καλογριάς»). Για την ταυτότητα του πατέρα του δεν υπάρχει βεβαιότητα, ενώ δεν είναι εξακριβωμένο πού γεννήθηκε ο Καραϊσκάκης πιθανότατα σε μια σπηλιά κοντά στην Καρδίτσα. Όταν ήταν νεαρός, έπεσε στα χέρια του Αλή Πασά των Ιωαννίνων, όπου και φυλακίσθηκε για παράνομες πράξεις, εκεί όμως έμαθε και κάποια γράμματα. Η πιο σκοτεινή περίοδος της ιστορίας του Καραϊσκάκη θεωρείται η παραμονή του στην αυλή του Αλή Πασά, μέχρι που λιποτάχτησε και πήγε στον Κατσαντώνη.

Η πολεμική του δράση άρχισε ουσιαστικά από το 1820, όταν με τους Κατσαντωναίους πολέμησε τους Τούρκους στα Γιάννενα. Λίγο αργότερα, μετά το θάνατο του Αλή, κήρυξε την επανάσταση στο Μακρινόρος. Μετά την πτώση του [Μεσολογγίου](#) κατέβηκε στη Στερεά και συνέχισε τον αγώνα του. Η κυβέρνηση Ζαΐμη τότε τον διόρισε αρχιστράτηγο στην Ανατολική Ελλάδα.

Το 1826, όταν ο Κιουταχής κυρίευσε την Αθήνα και πολιορκούσε την Ακρόπολη με 20.000 στρατό, ο Καραϊσκάκης κατέβηκε στην [Ελευσίνα](#), για να οργανώσει με τον Φαβιέρο το στρατόπεδο των Ελλήνων, διαφώνησαν όμως στα πολεμικά σχέδια και ο Φαβιέρος αποχώρησε. Επειδή έμεινε μόνος και οι Τούρκοι διέθεταν πολύ στρατό, αποφάσισε να τους κόψει την επικοινωνία και τον ανεφοδιασμό από τη Θεσσαλία και από πολιορκητές της Ακρόπολης να τους κάνει πολιορκημένους της Αττικής.

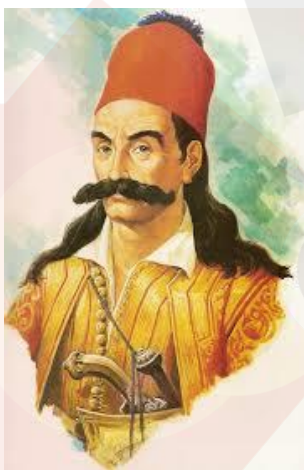
Με το σχέδιό του αυτό χτύπησε τα τουρκικά οχυρά στον Ελικώνα και στη Δόμβραινα, δεν κατόρθωσε όμως τίποτε και έφυγε για την [Αράχοβα](#), όπου κυριαρχούσε ο Μουσταφάμπεης με τους Τουρκαλβανούς. Ο Καραϊσκάκης τη νύχτα της 18ης προς 19η Νοεμβρίου, σπεύδει με 560 άνδρες και καταλαμβάνει την Αράχοβα, την οποία οχυρώνει με την αμέριστη βοήθεια των κατοίκων. Στη μάχη που ακολούθησε, οι Τουρκαλβανοί διαλύθηκαν και ο Μουσταφάμπεης σκοτώθηκε. Μετά τη μάχη στην Αράχοβα ο Καραϊσκάκης συνεχίζει τις εκκαθαρίσεις των περιοχών της Στερεάς. Στις αρχές Φεβρουαρίου 1827 ανάγκασε και τον Ομέρ Πασά της Εύβοιας, που είχε σπεύσει εναντίον του, να παραιτηθεί του αγώνα και να επιστρέψει νικημένος στην έδρα του.

Στις 23 Φεβρουαρίου 1827 ο Καραϊσκάκης επιστρέφει στην Ελευσίνα αφού είχε ελευθερώσει όλη την Στερεά Ελλάδα, εκτός από το Μεσολόγγι, τη Βόνιτσα και τη Ναύπακτο. Τα κατορθώματά του έδωσαν θάρρος στους Έλληνες και αναπτέρωσαν την επανάσταση στη Στερεά, που κινδύνευε να εκφυλιστεί. Η ελληνική κυβέρνηση τότε του δίνει τότε εντολή να απελευθερώσει με κάθε τρόπο την Αθήνα. Τον ίδιο χρόνο 2.000 Πελοποννήσιοι, υπό τον στρατηγό Γενναίο Κολοκοτρώνη και άλλους οπλαρχηγούς, φθάνουν για να βοηθήσουν τον Αρχιστράτηγο. Ο Καραϊσκάκης έχοντας

την εντολή από την κυβέρνηση, στρατοπέδευσε στο Κερατσίνι, έξω από τον Πειραιά, και εκεί άρχισε να καταστρώνει το πολεμικό του σχέδιο. Όμως, στις αρχές Απριλίου του 1827 προσήλθαν και οι διορισμένοι από την Συνέλευση της Τροιζήνας (Κυβέρνηση), Κόχραν και Τσορτς, οι οποίοι επέμεναν για επίθεση κατά μέτωπο, ενώ ο ίδιος ήθελε να εφαρμόσει σχέδιο αποκλεισμού των Τούρκων, μέχρι να παραδοθούν. Επικράτησε η γνώμη των απεσταλμένων και αυτό υπήρξε αναμφίβολα το μοιραίο σφάλμα, που έκρινε την έκβαση της μάχης. Και αυτό διότι οι δύο απεσταλμένοι της κυβέρνησης προσπαθούσαν να εφαρμόσουν τακτικές οργανωμένου στρατού αγνοώντας τις τακτικές των Ελλήνων, την ψυχολογία τους, αλλά και τη μορφολογία της περιοχής. Έτσι η ανάμιξη των Κόχραν και Τσορτς στις πολεμικές ενέργειες με τις ταυτόχρονες διαταγές τους παρέλυσαν τις διαταγές του Καραϊσκάκη. Αυτό οδήγησε τον Αρχιστράτηγο να επεμβαίνει προσωπικά μέχρι αυτοθυσίας σε όλες τις συμπλοκές, ακόμη και τις μικρότερες, ένα ακόμη μοιραίο σφάλμα των περιστάσεων εκείνων. Αυτό το αντελήφθη ο Κολοκοτρώνης ο οποίος και διαμήνυσε στον Καραϊσκάκη να αποφεύγει τις άσκοπες αψιμαχίες και ακροβολισμούς. Ο Κολοκοτρώνης του τόνιζε μάλιστα ότι είναι ανάγκη «να σώσει τον εαυτόν του για να σωθεί και η πατρίδα». Ο Καραϊσκάκης όμως έχοντας ατίθασο χαρακτήρα, παρά τις συστάσεις και παρά την κατάσταση της υγείας του αποφάσισε να ανακόψει τους ακροβολισμούς των Τούρκων.

Η επιχείρηση ορίστηκε να πραγματοποιηθεί τη νύχτα της 22ας προς την 23η Απριλίου 1827, έχοντας συμφωνήσει κανείς να μην ξεκινήσει τους πυροβολισμούς πριν δοθεί το σύνθημα για γενική επίθεση. Όμως το απόγευμα της 22ας Απριλίου ακούστηκαν πυροβολισμοί από ένα κρητικό οχύρωμα. Οι Κρητικοί προκαλούσαν τους Τούρκους και καθώς εκείνοι απαντούσαν οι εχθροπραξίες γενικεύτηκαν. Ο Καραϊσκάκης, παρότι άρρωστος βαριά, έφτασε στον τόπο της συμπλοκής. Εκεί μια σφαίρα τον τραυμάτισε θανάσιμα στο υπογάστριο. Οι γιατροί που ανέλαβαν την περίθαλψή του, γρήγορα κατάλαβαν πως θα κατέληγε.

Ο ήρωας μεταφέρθηκε στο στρατόπεδό του στο Κερατσίνι και αφού μετάλαβε, υπαγόρευσε τη διαθήκη του που ιδιόχειρα υπέγραψε. Η τελευταία κουβέντα που είπε

στους συμπολεμιστές του, σύμφωνα με τον στρατηγό Μακρυγιάννη που τον επισκέφθηκε, ήταν «Εγώ πεθαίνω. Όμως εσείς να είστε μονιασμένοι και να βαστήξετε την πατρίδα». Την επομένη στις 23 Απριλίου 1827 ο Καραϊσκάκης υπέκυψε στο θανατηφόρο τραύμα του. Με το θάνατό του η ελληνική επανάσταση έχασε έναν από τους μεγαλύτερους και ηρωικότερους στρατηγούς της.

Μετά τον θάνατο του Καραϊσκάκη, η επίθεση κατά του Κιουταχή έγινε στις 24 Απριλίου, σύμφωνα με το σχέδιο του Κόχραν και Τσορτς, στην πεδιάδα του Φαλήρου όπου και ακολούθησε η ολοκληρωτική **καταστροφή του Ανάλατου** (στη σημερινή περιοχή Φλοίσβου-Φαλήρου).

Σήμερα το ελληνικό κράτος για να τιμήσει τον μεγάλο αυτό αγωνιστή έχει δώσει το όνομά του σε πλατείες, δρόμους, έχει στήσει αγάλματα, μνημεία ενώ και το

γήπεδο «Γεώργιος Καραϊσκάκης» ονομάστηκε έτσι προς τιμή του αρχιστράτηγου, ο οποίος σκοτώθηκε, στο Φάληρο, πολύ κοντά στην τοποθεσία που βρίσκεται το γήπεδο.

15. Αφού διαβάσετε προσεκτικά το παρακάτω απόσπασμα, σχολιάστε με τη βοήθεια του δασκάλου και των συμμαθητών σας τις υπογραμμισμένες φράσεις:

«Είχα δυο αγάλματα» σημειώνει ακόμα «περίφημα, μια γυναίκα κι ένα βασιλόπουλο, απόφια -φαίνονταν οι φλέβες, τόση εντέλειαν είχαν. "Όταν χάλασαν τον Πόρο, τά 'χαν πάρει κάτι στρατιώτες, και στ' Άργος θα τα πουλούσαν κάτι Ευρωπαίων χίλια τάλαρα γύρευαν [...]. Πήρα τους στρατιώτες, τους μίλησα:

"Αυτά, και δέκα χιλιάδες τάλαρα να σας δώσουνε, να μην το καταδεχτείτε να βγουν από την πατρίδα μας. Γι' αυτά πολεμήσαμε"» (Β' 303). Καταλαβαίνετε. Δε μιλά ο λόρδος Βύρων, μήτε ο λογιότατος, μήτε ο αρχαιολόγος• μιλά ένας γιος τσομπάνηδων της Ρούμελης με το σώμα γεμάτο πληγές. «Γι' αυτά πολεμήσαμε». Δεκαπέντε χρυσοπίκιλτες ακαδημίες δεν αξίζουν την κουβέντα αυτού του ανθρώπου. Γιατί μόνο σε τέτοια αισθήματα μπορεί να ριζώσει και ν' ανθίσει η μόρφωση του Γένους. Σε αισθήματα πραγματικά και όχι σε αφηρημένες έννοιες περί του κάλλους των αρχαίων ημών προγόνων ή σε καρδιές αποστεγνωμένες που έχουν πάθει ακαταληψία από το φόβο του χύδην όχλου...».

Γ. Σεφέρης, 'Ένας Έλληνας – ο Μακρυγιάννης, Ίκαρος 1975, σσ. 19-20.

Ο Μακρυγιάννης ήταν άνθρωπος αγράμματος, αν και έφτασε ως τον βαθμό του στρατηγού, και παιδί μιας φτωχής οικογένειας τσομπάνηδων και γεωργών της Ρούμελης, και όμως καταλαβαίνει καλύτερα από τους μορφωμένους την αξία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Πολιτιστική κληρονομιά είναι το σύνολο των υλικών και πνευματικών, ηθικών του παρελθόντος που συγκεντρώθηκαν και διαφυλάχτηκαν κατά την ιστορική διαδρομή κάθε λαού και είναι εκείνα που συνθέτουν την πολιτιστική του φυσιογνωμία και την εθνική του ταυτότητα. Τα πολιτιστικά αυτά αγαθά μεταβιβάζονται από γενιά σε γενιά με τον προφορικό ή τον γραπτό λόγο και συμβάλλουν στην πολιτιστική της εξέλιξη. Τέτοια πολιτισμικά αγαθά είναι η γλώσσα, η θρησκεία, τα ήθη και έθιμα κ.ά. Τα αγαθά αυτά, που αποτελούν την πνευματική και ιστορική κληρονομιά κάθε έθνους, μεταβιβάζονται από τις προηγούμενες γενιές στις επόμενες και αποτελούν τον θεματοφύλακα και τον στυλοβάτη τους σε όλες τις κρίσιμες περιόδους της ιστορίας τους. Η αρχαία μας κληρονομιά και οι παραδόσεις του λαού μας δεν έπαψαν ποτέ να τον εμπνέουν δίνοντάς του την ώθηση που χρειάζεται για ένα καλύτερο μέλλον. Με τη φράση «γι' αυτά (τα αγάλματα) πολεμήσαμε», ο Μακρυγιάννης συνενώνει τον πόθο του λαού για ανεξαρτησία, αλλά και για διαφύλαξη κάθε μνημείου που θα υπενθυμίζει στις επόμενες γενιές την ιστορία του τόπου τους. Και όπως σημειώνει ο Σεφέρης στο βιβλίο του **Ένας Έλληνας - ο Μακρυγιάννης** «Γιατί δεν πρέπει να το ξεχνούμε: κάθε φορά που η φυλή μας γυρίζει προς τον λαό, ζητά να φωτιστεί από τον λαό, αναμορφώνεται από τον λαό, συνεχίζει την παράδοση που μπήκε θριαμβευτικά στη συνείδηση του έθνους με την ελληνική επανάσταση. Ο αγώνας εκείνος ήταν ένα κοινωνικό, πολεμικό και πολιτικό γεγονός. Ήταν συνάμα και ένα πνευματικό γεγονός. Από την τελευταία τούτη άποψη, την πιο αγνοημένη, είναι σημαντικό να έχουμε τεκμήρια σαν αυτά που μας άφησε ο Μακρυγιάννης. Τα ιστορικά γεγονότα δε σταματούν στα χρονολογικά ορόσημα που βλέπουμε στις φυλλάδες της ιστορίας».

ΣΤΗΛΗ Α΄

1. Θ. Κολοκοτρώνης
2. Ιω. Κωλέττης
3. Αλ. Μαυροκορδάτος

ΣΤΗΛΗ Β΄

- α. Αγγλικό κόμμα
- β. Ρωσικό κόμμα
- γ. Γαλλικό κόμμα

(ΑΠΑΝΤΗΣΗ: 1-β, 2-γ, 3-α)

17. Αντιστοιχίστε τις Εθνοσυνελεύσεις της στήλης Α' με τους τόπους διεξαγωγής τους της στήλης Β'.

ΣΤΗΛΗ Α΄

1. Α΄ Εθνοσυνέλευση
2. Β΄ Εθνοσυνέλευση
3. Γ΄ Εθνοσυνέλευση

ΣΤΗΛΗ Β΄

- α. Τροιζήνα
- β. Επίδαυρος
- γ. Άστρος

(ΑΠΑΝΤΗΣΗ: 1-β, 2-γ, 3-α)

18. Αναζητήστε σε εγκυκλοπαίδειες και στο διαδίκτυο, στις ιστοσελίδες <http://argolikivivliothiki.gr> και <http://kapodistrias.info> πληροφορίες για τον Ιωάννη Καποδίστρια.

Ο Καποδίστριας γεννήθηκε στην Κέρκυρα στις 11 Φεβρουαρίου 1776 την περίοδο της Ενετοκρατίας. Γιος του κόμη Αντώνιου Μάριου Καποδίστρια, έκανε τις πρώτες του σπουδές στην Κέρκυρα στα τέλη του 15ου αι. Έπειτα πήγε στην Πάντοβα της Ιταλίας, όπου σπούδασε ιατρική, φιλοσοφία και νομικά. Μετά την αποφοίτησή του επέστρεψε στην Κέρκυρα, όπου άσκησε για λίγο το επάγγελμά του χειρουργού. Από τα τέλη του 1798 αφοσιώθηκε στην πολιτική.

Το 1800 με τη ρωσοτουρκική συνθήκη παραχωρούνται στα Επτάνησα καθεστώς αυτοδιοίκησης και ο Ιωάννης Καποδίστριας εμφανίστηκε στην πολιτική ζωή του τόπου αρχικά ως έκτακτος επίτροπος της τοπικής κυβέρνησης, αργότερα ως υπουργός και τέλος ως γραμματέας της Επικράτειας για τις υποθέσεις εξωτερικών, ναυτικών και εμπορίου. Την περίοδο αυτή αποκτά στενούς δεσμούς με τη ρωσική αυλή. Όμως η Ιόνιος Πολιτεία δεν θα διαρκέσει για πολύ, καθώς οι κάτοικοι είναι δυσαρεστημένοι με το νέο απολυταρχικό καθεστώς, τα νησιά ανακαταλήφθηκαν από τον Ναπολέοντα και στο τέλος τα προσάρτησε η Μ. Βρετανία. Τότε ο Καποδίστριας έφυγε για τη Ρωσία και τον Ιανουάριο του 1809 εισήλθε στη διπλωματική υπηρεσία της Ρωσίας, κατόπιν προσκλήσεως του Τσάρου Αλέξανδρου Α'. Το 1813 διορίστηκε εκπρόσωπος της Ρωσίας στην Ελβετία, στην πρώτη του μεγάλη αποστολή, με σκοπό να συνεισφέρει στην απαλλαγή της από την επιρροή του Ναπολέοντα. Έπαιξε σημαντικό ρόλο στην ενότητα, ανεξαρτησία και την ουδετερότητα της Ελβετίας και συνεισέφερε τα μέγιστα

στο ελβετικό σύνταγμα, που προέβλεπε 19 αυτόνομα κρατίδια (καντόνια) ως συστατικά μέλη της ελβετικής ομοσπονδίας. Μετά τις μεγάλες του διπλωματικές επιτυχίες, ο Τσάρος τον έχρισε Υπουργό Εξωτερικών της Ρωσικής Αυτοκρατορίας από το 1816 έως το 1822.

Με την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης, ο Καποδίστριας υποχρεώθηκε να εγκαταλείψει το αξίωμά του, καθώς είχε διαφωνήσει ανοιχτά με τον τσάρο Αλέξανδρο ο οποίος καταδίκαζε κάθε επαναστατική κίνηση στην Ευρώπη, πιστός στις αποφάσεις της Ιεράς Συμμαχίας. Το 1822 ο Καποδίστριας εγκαταστάθηκε στη Γενεύη της Ελβετίας, όπου έχαιρε υπόληψης για την προσφορά του στη δημιουργία της Ελβετικής Ομοσπονδίας, και έλαβε τον τίτλο του επίτιμου πολίτη. Παρέμεινε εκεί έως το 1827, βοηθώντας ποικιλοτρόπως το επαναστατημένο έθνος. Στις 30 Μαρτίου 1827 η Εθνοσυνέλευση της Τροιζήνας τον εξέλεξε Κυβερνήτη του νεοσύστατου Ελληνικού Κράτους, σε μια περίοδο που η Επανάσταση καρκινοβατούσε. Έπειτα από επίπονες διαβουλεύσεις στις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες για την εξασφάλιση της απαραίτητης υποστήριξης για το ελληνικό κράτος, έφτασε στην Αίγινα, στις 7 Ιανουαρίου 1828, γενόμενος δεκτός με ζητωκραυγές και ενθουσιώδεις εκδηλώσεις από τον λαό.

Η πρώτη επαφή του με την ηπειρωτική Ελλάδα υπήρξε αποκαρδιωτική, λόγω της κατάστασης που επικρατούσε στο πολιτικό σκηνικό. Οι αντιπαλότητες που είχαν προκύψει μεταξύ των φατριών κατά τη διάρκεια της επανάστασης δεν είχαν κοπάσει, ενώ η χώρα είχε καταστραφεί και η οικονομία της τελούσε υπό πτώχευση.

Ο Καποδίστριας προσπάθησε να κυβερνήσει τη μικρή και ταλαιπωρημένη από τον μακρόχρονο αγώνα και τον εμφύλιο πόλεμο χώρα με βάση τις αρχές της πεφωτισμένης δεσποτείας, σύμφωνα με την οποία ο εκσυγχρονισμός της κοινωνίας θα πραγματοποιούνταν χωρίς την παρεμβολή του λαού. Έτσι, στις 18 Ιανουαρίου 1828 πέτυχε ψήφισμα της Βουλής περί αναστολής του Συντάγματος. Ο Καποδίστριας ήταν πλέον η μοναδική πηγή εξουσίας, συνεπικουρούμενος από το Πανελλήνιον, ένα συμβουλευτικό σώμα που αποτελούνταν από 27 μέλη. Με την ενέργειά του αυτή ο Καποδίστριας ήρθε σε αντίθεση με το φιλελεύθερο πνεύμα του Συντάγματος της Τροιζήνας, ενώ οι προσπάθειες για εκσυγχρονισμό της χώρας τον έφεραν σε σύγκρουση με τους συντηρητικούς προεστούς και τους γαιοκτήμονες. Η κατηγορηματική του άρνηση να μοιράσει τη γη στους ακτήμονες αγρότες τον αποστέρησε από τη λαϊκή υποστήριξη και τον άφησε απροστάτευτο στις επιθέσεις των αντιπάλων του.

Ο Κυβερνήτης έθεσε ως στόχο να βάλει τέλος στις εμφύλιες διαμάχες και επιδόθηκε αμέσως στο έργο της δημιουργίας κράτους εκ του μηδενός, επιδεικνύοντας αξιοζήλευτη δραστηριότητα. Ίδρυσε την Εθνική Χρηματιστική Τράπεζα, καθιέρωσε ως εθνικό νόμισμα τον Φοίνικα και ίδρυσε Εθνικό Νομισματοκοπείο, ενώ εγκαίνιασε και την πρώτη ταχυδρομική υπηρεσία. Γνωρίζοντας ότι η απονομή της δικαιοσύνης αποτελεί θεμέλιο για τη δημιουργία μιας ευνομούμενης πολιτείας, ενδιαφέρθηκε προσωπικά για τη δημιουργία δικαστηρίων και τη στελέχυσή τους με το κατάλληλο προσωπικό. Οργάνωσε, ακόμη, τη διοίκηση του κράτους και ίδρυσε Στατιστική Υπηρεσία, η οποία διενήργησε την πρώτη απογραφή.

Αναδιοργάνωσε τις ένοπλες δυνάμεις υπό ενιαία διοίκηση, πετυχαίνοντας αφενός να καταπολεμήσει το κατεστημένο των οπλαρχηγών και αφετέρου να παρεμποδίσει την Οθωμανική προέλαση, όπως έδειξε [η Μάχη της Πέτρας](#), όπου ο ελληνικός στρατός εμφανίσθηκε πειθαρχημένος και συγκροτημένος στην τελευταία μάχη του Αγώνα. Ο Καποδίστριας αντιμετώπισε επιτυχώς την πειρατεία, αναθέτοντας στον ναύαρχο

Μιαούλη την καταστολή της. Εφάρμοσε την πρακτική της απομόνωσης (καραντίνας) των κοινοτήτων που πλήττονταν από τις επιδημίες του τύφου, της ελονοσίας και άλλων μολυσματικών ασθενειών. Προσπάθησε να ανοικοδομήσει το κατεστραμμένο εκπαιδευτικό σύστημα της Ελλάδας, ιδρύοντας πολλά αλληλοδιδασκικά σχολεία, καθώς και το Ορφανοτροφείο της Αίγινας.

Οι πολιτικές κινήσεις του Καποδίστρια προκάλεσαν τη δυσарέσκεια, τόσο των οπαδών του συνταγματικού πολιτεύματος, όσο και των προκρίτων και των ναυτικών. Η αίγλη που τον περιέβαλε άρχισε να διαλύεται. Η αδυναμία ικανοποίησης όλων των αιτημάτων, σε συνδυασμό με την καθυστέρηση διεξαγωγής των εκλογών, έδωσαν την αφορμή για το σχηματισμό ισχυρής αντιπολίτευσης κατά του Κυβερνήτη.

Η πρώτη δυναμική αντιπολιτευτική ενέργεια ήλθε με τα στασιαστικά κινήματα της Ύδρας το 1829, που επιδίωκαν την ανατροπή του. Η αντίδραση κατά του Κυβερνήτη διογκωνόταν. Οι Μανιάτες αρνούσαν να πληρώσουν τους φόρους προς την κεντρική εξουσία και στασίασαν με τη σειρά τους.

Μοιραία στάθηκε η αντιπαλότητα του Καποδίστρια με τους Μαυρομιχάληδες, την ισχυρότερη οικογένεια της Μάνης. Ο Καποδίστριας συν το χρόνω γινόταν όλο και πιο ευερέθιστος και δύσπιστος έναντι όλων. Δεν είχε την απαραίτητη αυτοσυγκράτηση και ψυχραιμία, με συνέπεια την αδικαιολόγητη όξυνση των προσωπικών παθών. Σε αυτή την κατάσταση θα πρέπει να αποδοθεί και ο σκληρός τρόπος συμπεριφοράς του κατά του γηραιού Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη. Ο Καποδίστριας διέταξε τη σύλληψή του και τον εγκλεισμό του στη φυλακή. Τον αδελφό του Κωνσταντίνο και τον υιό του Γεώργιο τους κρατούσε στο Ναύπλιο, όπου είχε μεταφερθεί η πρωτεύουσα του νεοελληνικού κράτους. Το γεγονός αυτό εξέθρεψε το μίσος και την ανάγκη εκδίκηση από την πλευρά των Μαυρομιχαλαίων.

Το πρωί της 27ης Σεπτεμβρίου 1831 ο Ιωάννης Καποδίστριας δέχθηκε δολοφονική επίθεση από τον Κωνσταντίνο και τον Γεώργιο Μαυρομιχάλη έξω από την εκκλησία του Αγίου Σπυρίδωνα, όπου μετέβαινε για να εκκλησιασθεί και έπεσε νεκρός.

Η ελληνική πολιτεία τίμησε τον Κυβερνήτη, δίνοντας το όνομά του σε δημόσιους χώρους και ιδρύματα, όπως στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, ο επίσημος τίτλος του οποίου είναι Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ακόμη, ο

Ιωάννης Καποδίστριας απεικονίζεται στο κέρμα των 20 λεπτών της ελληνικής έκδοσης του ευρώ, ενώ το σχέδιο διοικητικής αναδιοργάνωσης της χώρας που έλαβε το όνομά του («Πρόγραμμα Ι. Καποδίστριας»).

19. Αφού συμπληρώσετε τα κενά που υπάρχουν στο παρακάτω κείμενο, συζητήστε στην τάξη για τις πρωτοβουλίες του πρώτου κυβερνήτη της Ελλάδας και τη σημασία τους στην οργάνωση της χώρας.

Ο Ιωάννης Καποδίστριας εκλέχθηκε κυβερνήτης της Ελλάδας το **1827**.

Αμέσως μετά ο Καποδίστριας έφτασε στο **Ναύπλιο**, την πρώτη πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους. Ο Καποδίστριας, επειδή πίστευε ότι η πρόοδος της χώρας στηριζόταν στη γεωργία, ίδρυσε **Γεωργική Σχολή** στην Τίρυνθα.

Εισήγαγε επίσης την καλλιέργεια της **πατάτας**. Ιδιαίτερη βαρύτητα έδωσε επίσης στη βασική εκπαίδευση των Ελλήνων. Ωστόσο, η **συγκεντρωτική** διακυβέρνησή του και η σύγκρουσή του με πολλά συμφέροντα οδήγησαν τελικά στη δολοφονία του.

20. Συμπληρώστε την ακροστιχίδα της Επανάστασης.

ΕΘΝΟΣΥΝΕΛΕΥΣΗ
ΠΑΠΑΦΛΕΣΣΑΣ

Συνήλθε στην Επίδαυρο τον Δεκέμβριο του 1821.
Σκοτώθηκε ηρωικά στο Μανιάκι το 1825 πολεμώντας τον Ιμπραήμ.

ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ
ΝΑΥΑΡΙΝΟ
ΚΑΡΑΤΑΣΟΣ
ΣΟΛΩΜΟΣ
ΤΡΙΠΟΛΙΤΣΑΣ

Νίκησε τους Τούρκους στη μάχη της Αράχοβας το 1826.
Γνωστή η Ναυμαχία του ...
Μακεδόνας αγωνιστής της Επανάστασης στη Νάουσα
Ο Εθνικός μας ποιητής
Η άλωσή της ήταν η πρώτη σημαντική επιτυχία των Ελλήνων.

ΚΑΝΑΡΗΣ
ΣΟΥΛΙΩΤΕΣ
ΗΣΑΪΑΣ

Πυρπόλησε τη ναυαρχίδα του τουρκικού στόλου.
Αυτοί επαναστάτησαν πρώτοι στην Ήπειρο.
Επίσκοπος Σαλώνων, ήρωας της Επανάστασης.